

- **EGYSZERŰSÍTETT
SZÖVEGÉRTÉSI
FELADATSOROK**

■ 1. *Gilgames*

Élt egykor Uruk városában egy hatalmas uralkodó, Gilgames. Az istenek kétharmad részben istennek, egyharmad részben embernek alkották. Nem volt a földön teremtett ember, aki fölülmúlta volna erejét; testét nem fogta se tűz, se fegyver, és a csatában senki nem állhatott ellen rettentő csapásainak. Fejedelmeként vaskézzel uralkodott Uruk városának lakói felett; alattvalói alig tudták elviselni a szenvedéseket. Imáik reggeltől estig ostromolták az eget, és szabadulásért esengtek.

Az ég urai végül meghallgatták Uruk lakóinak könyörgését, és megbízták Aruru istennőt, szabadítsa meg a várost a zsarnoktól. Még az istenek is tisztelték Arurut, aki egykor agyagot vett a kezébe, és megformálta belőle az embert.

Így szólt az ég ura:

– Teremts egy olyan hőst, aki Gilgameshez hasonló! Alkoss egy nagy erejű lényt, hadd keljen versenyre Uruk fejedelmével!

Az istennő engedelmeskedett Anu parancsának; lement a folyóhoz, kezét megnedvesítette a habokban, s a part szürke agyagjából hatalmas emberi lényt formált. A férfi testét hosszú szőr borította, lengő haja a hátát verdeste, roppant izmait állatbőr takarta. A teremtményt Aruru Enkidunak nevezte el.

Enkidu elindult a vadonba, de nem sokáig bolyongott egyedül. Az erdő állatai társául szegődtek, s e naptól fogva együtt élt a gazellákkal, őzekkel, tápláléka gyökér és fű volt, szomját a patak hús vizével oltotta. Embert még soha nem látott, de őt sem ismerte földi lény.

Történt pedig, hogy Uruk városából elindult egy vadász az erdős rengetegbe. Éppen csapdáját helyezte el a patak közelében, amikor vadak csörtettek elő a sűrűből. A vadász óvatosan elrejtőzött, és a bokrok közül kikémlelve, meglepődve pillantott meg az állatok között egy emberhez hasonló, furcsa szörnyet. Távolból követte a csapatot, és riadtan nézte, miként pusztítja el a különös lény a csapdákat, és szabadítja ki a foglyul ejtett vadakat.

A vadász ijedten futott vissza a városba, és elmesélte apjának a látottakat, aki azt tanácsolta: siessen Gilgames palotájába, és mondja el az uralkodónak, miféle szörnyet látott az erdőben.

Amikor a reszkető vadász elbeszélte furcsa kalandját, Gilgames furfangos tervet eszelt ki. Megparancsolta a vadásznak: válasszon ki egy gyönyörű lányt Istár templomának szerelempapnői közül, és vigye magával az erdőbe. Amikor a szörny eljön, oldja meg a lány köntösét, hogy az – testének elbűvölő formáival – meghódítsa a különös lényt. S ha egyszer Enkidu a lány rabjává vált már, a vadállatok majd kivetik maguk közül, s az ijesztő teremtmény kénytelen lesz megszélidülni.

A vadász engedelmeskedett a parancsnak. Másnap hajnalban kiválasztott egy csodálatos szépségű örömlányt, és nekivágott vele az erdőnek. A patak mentén a bokrok közé rejtőztek, és várták Enkidu megjelenését. Sokáig ültek feszült várakozásban, míg végre meghallották a közeledő állatok csörtetését. Enkidu a víz fölé hajolt, s amint felegyenesedett, a lány előlépett rejtekéből, megoldotta az övet a köntösén, s feltárta részegítően szép testét. Enkidu felindultan bámulta a csodás idomokat, a lányhoz rohant, és szilaj öleléssel a földre teperte. A lány megismertette Enkiduval a szerelem soha nem sejtett gyönyörét, s a szörny hat napon és hat éjen át eszeveszett szerelemben vegyült Istár széptestű papnőjével.

Hat nap múltán Enkidu teste, lelke betelt a szerelemmel. Nem találta már helyét a lány mellett, egyre a távolba fülelt, visszahívta a vadon. Egy reggel szó nélkül elindult társai keresésére, de az állatok megéreztek az ismeretlen szagot, és riadtan menekültek előle a sűrűbe. Hiába ment utánuk, lába sem volt már a régi, erejét elvette a szerelem. Visszavánszorgott a lány mellé, mire az cirógató szavakkal szólt hozzá:

– Szép vagy, Enkidu, és erős, akár egy isten. Miért bolyongsz a vadakkal az erdőben? Jöjj velem Uruk városába, meglátod, milyen szép; köves utcái, pompás házai és viruló kertjei vannak. Elviszlek a nagy templomba, ahol arany trónuson ül az isten és az istennő. És megláthatod a páratlan eszű, hatalmas erejű királyt, Gilgamest is, aki vad tigrisként uralkodik a városban.

Enkidu elgondolkodva hallgatta a lány szavait, majd így válaszolt:

– Nem bánkódom már az erdő miatt. Vezess hát csodálatos városodba, mutasd meg az isten és az istennő lakhelyét. Látni akarom a zsarnok Gilgamest is, és meg fogok mérkőzni vele. Elmegyek az erősfalú palotába, hadd lássam a veszedelmest, miként uralkodik görnyedő népén.

A lány díszes ruhába öltöztette Enkidut, és kézen fogva elindultak a városba vezető ösvényen. Útközben egy pásztorkunyhóhoz értek. A pásztorok csodálkozva vették körül a különös lényt, aki úgy szopta a tehén tőgyét, akár a borjú, a kenyeret és a bort pedig értetlenül nézte, nem tudva, mihez fogjon velük. Amikor a pásztorok nyugovóra tértek, Enkidu őrizte a nyáját, és pusztá kézzel fojtotta meg az állatokra támadó farkast és hím oroszlánt.

Közben Gilgames álmodott. Felkereste anyját, Ninszun, és így beszélt el látomását:

– Álmodtam, anyám, fejtsd meg az értelmét. A mezőn feküdtem, fölöttem fényes csillagok ragyogtak. Egyszerre az egyik csillag sebes nyílként hullott alá, rám zuhant, és én hiába küszködtem vele, meg sem tudtam mozdítani. Ott állt körülöttem Uruk népe, harcosaim lábamat csókoltatták, s én eszeveszetten birkóztam a csillaggal. Végül minden erőmet megfeszítve eléd hajítottam. De te felemelked, kedvesen mellém állítottad, és ezután mellettem ragyogott, mint egy ikercsillag.

Gilgames anyja, a titkos dolgok ismerője, Ninszun asszony így fejtette meg fia álmát:

– Nagy boldogságot jelent az álmod, fiam! Eljön egy hozzád hasonló hős, aki hűséges barátod lesz, és akivel nagy dolgokat viszel véghez.

Másnap Enkidu a lánnyal elindult a pásztoroktól Uruk városába, ahol éppen ünnepet ült a nép. Kíváncsian vették körül a hatalmas, ismeretlen férfit, és így kiáltottak:

– Olyan erős, akár Gilgames! Eljött a bajnok, aki lebírja az erőszakos zsarnokot!

Enkidu és Gilgames szembetalálkoztak Uruk magas falai alatt. Enkidu Gilgames elé állt, s amikor a király áthaladt a nagy kőkapun, roppant izmait mutogatva megállította. Uruk fejedelme se előre, se hátra nem mozdulhatott. A két férfi egymásnak feszült, kar kar ellen, váll váll ellen, ropogtak az izmok, a csontok, a kőfal megremegett, a széles kapu dübörögve zuhant az utcára, de ők tovább öklelőztek, mint a veszett kosok. A két test az utca porába hemperedett, majd talpra szökkenve újra összemertek, és egyik sem tudott a másik fölé kerekedni. Látva, hogy nem bír ellenfele szörnyű erejével, Enkidu így szólt:

– Legyőzhetetlen hőst szült Ninszun asszony! Hatalmas uralkodó vagy te! Méltán kedvelnek az istenek!

A két bajnok ezután megölelte, megcsókolta egymást, és soha el nem múló barátságot fogadtak.

Egy napon így szólt Gilgames barátjához, Enkiduhoz:

– Jöjj velem, Enkidu, mutasd meg erődöt! Az istenek szent cédruserdejében ütötte fel tanyáját az iszonyatos szörny, Humbaba. Semmisítsük meg, mentjük meg országunkat a gonosz hatalmától.

– Jól ismerem a szent cédruserdőt, Gilgames – válaszolta Enkidu –, sokat bolyongtam arra a vadakkal. Vigyázz, mert veszedelmes dologra vállalkozol! Az erdőnek se vége, se hossza. Humbaba iszonyatos szörny, ordítása erősebb a viharénál, torkából kénes lángok törnek elő; lehelete, mint az orkán. Már messziről meghallja, ha valaki belép a szent cédruserdőbe.

– Jöjj velem, Enkidu – szólt Gilgames. – Ne félj a haláltól, kövess bátran, én majd elől megyek. Ha elpusztít a szörny, neved örökkön emlegetni fogják.

Enkidu engedett a csábításnak; elmentek a fegyverkovácsokhoz, és pompás szekercéket és páncélzatot készítettek. Hiába marasztalták őket a bölcsek és a vének, elszántan készülődtek a harcra. Indulás előtt elmentek Ninszun asszonyhoz, hogy búcsút vegyenek tőle. Kézen fogva járultak a bölcs asszony elé, és Gilgames így szólt:

– Elindulok, anyám, hogy legyőzzem a félelmetes Humbabát. Könyörögj Samas istenhez, hogy segítse diadalra harcunkat.

Ninszun felöltötte legszebb ruháját, és felkereste a napisten oltárát. Az imádság után pedig Enkidut kérte meg, hogy vigyázzon vakmerő fiára, hozza vissza élve Uruk királyát.

Ezután a két férfi útnak indult a szent cédruserdő felé. Gyors iramban haladtak, hogy mielőbb elérjék a szörny rejtekét. Átúsztak sebes folyókon, sűrű bozótokon hatoltak át, semmi nem állíthatta meg őket. Az erdő kapujához érve Gilgames így szól barátjához:

– Ne félj a szörnytől, közelítsd meg, s ha sikerül megragadnod, tépd le hét burkát, de vigyázz, nehogy elmeneküljön!

Alig ejtette ki Gilgames e szavakat, Enkidu nekiugrott a cédruserdő kapujának, és teljes erővel megrázta. A nehéz kapu megcsúszott, és Enkidu kezére zuhant. A hős felordított fájdalomában, Gilgames pedig az ingéből lehasított vászonnal kötözgette a sebet. Enkidu így kérlelte barátját:

– Állj el esztelen tervedtől, Gilgames! Láthatod, már az első lépésnél mekkora baj szakadt ránk!

– Nem vagyok gyáva asszony! – válaszolta Gilgames. – Most már semmi sem riaszthat vissza! Várjuk meg, amíg sebed begyógyul, s azután támadjuk meg a szörnyet.

Ekkor Gilgames és Enkidu meghúzódtak egy tisztáson, és várták, hogy meggyógyuljon Enkidu keze. A Cédrusok Hegyén voltak, ahol az istenek tartották tanácskozásait.

Rövid idő múltán Enkidu felépült. Elindultak az erdőbe, Gilgames baltát ragadott, és kivágta a szent erdő egyik hatalmas cédrusát. A szálfá rettentő robajjal zuhant a földre, s a zaj előcsalta a szörnyet rejtekéből. A két barát már messziről hallotta félelmetes ordítását, léptei megrengették a földet, könnyedén ledöntötte a sudár cédrusokat, és csakhamar megjelent Gilgames és Enkidu előtt. Humbaba oly ijesztő volt, hogy a legbátrabbak szíve is megdermedt a rémülettől. Torkából füstös, kénköves láng tört elő, homloka közepén egyetlen szem villogott, s aki ebbe beletekintett, nyomban kővé változott. A két bátor férfi is rettegve nézte a szörnyet, s talán életükben most először ismerték meg a félelem érzését.

Ekkor Samas letekintett az égboltról, és visszaemlékezett Gilgames anyjának tett ígéretére. A tenger felől forró, tikkasztó szél kerekedett, süvítve tört át az erdő sűrű fái közt, és elvakította Humbaba egyetlen szemét. A magasból pedig Samas hangja hangzott:

– Ne félj, Gilgames! Menj közelebb, és támadd meg bátran!

Humbaba vakon csapkodott a cédrusok alatt, és minden mozdulatára recsegve dőltek le a fatörzsek. Gilgames és Enkidu baltát rántva rontottak a megvakult szörnyre. Elsőnek Gilgames sújtott Humbabára, majd Enkidu, akinek a harmadik ütése végleg leterítette a félelmetes bestiát. Elpusztult a szörny, nem kell már félni a földnek és a hegyeknek, megnyugodhatnak a környező országok népei.

A Humbabán aratott győzelem után a két hős hazatért Uruk városába.

Szövegértési feladatsor

Olvasd el figyelmesen a fenti eseménysort, és a szöveg alapján válaszolj a következő kérdésekre! (40 pont)

1. Kapcsolj egy-egy eseményt a történetben előforduló, alábbi helyszínekhez! **2**
 - a) Cédrusok Hegye: **1**
 - b) szent cédruserdő: **1**

2. Mi a szerepük, feladatuk az egyes isteneknek? Írj legalább egy-egy adatot (közléselemet) a nevekhez! **3**
 - a) Anu: **1**
 - b) Aruru: **1**
 - c) Samas: **1**

3. Nevezd meg Humbaba 3 jellemző tulajdonságát! **3**

.....

.....

4. Határozd meg a következő fogalmak jelentését! **3**
 - a) fegyverkovács: **1**
 - b) szekerce: **1**
 - c) bestia: **1**

5. Foglald mondatba a következő szóalakokat a megadott formában! **6**
 - a) hadd: **1**
 - b) küszködtem: **1**
 - c) fojtotta: **1**
 - d) sújtott: **1**
 - e) foglyul: **1**
 - f) fogja: **1**

6. Írj rokon értelmű jelzőt a következő szó szerkezetekben előforduló helyett! **4**
 - a) sudár cédrus: **1**
 - b) tikkasztó szél: **1**
 - c) cirógató szó: **1**
 - d) vakmerő fiú: **1**

2

7. A szövegbeli megfogalmazás szerint Gilgames egy „esztelen” és egy „furfangos” tervet eszelt ki. Melyek ezek?

.....

3

8. Készítsd el Gilgames rövid jellemzését (származása, pozíciója, tulajdonságai alapján)!

.....

.....

.....

2

9. Foglald össze Enkidu

a) teremtésének;

b) megszelídítésének történetét egy-egy mondattal!

1

a)

.....

1

b)

.....

1

10. „*Ha elpusztít a szörny, nevem örökkön emlegetni fogják.*” – Mire alapozhatja állítását Gilgames?

.....

.....

3

11. Fogalmazd meg 3 mondattal az egyik pásztor nézőpontjából találkozásodat Enkiduval!

1

.....

1

.....

1

.....

6

12. Készíts két rövid hírt Uruk tudósítójaként a helyi napilapba

a) Gilgames és Enkidu viadaláról;

b) Humbaba legyőzéséről!

3

a)

.....

3

b)

.....

2

13. A cikkeknek adj figyelemfelkeltő címeket is!

1

a)

1

b)

Összpontszám **40**

■ 2. Perszeusz

Akrisziosz, Argosz királya egyszer azt a jóslatot kapta, hogy leányától való unokája fogja kioltani életét. Az uralkodó ezért egy föld alatti termet (mások szerint ércornyt) építtetett, abba zárta leányát, Danaét, hogy az a férfiaktól teljesen elszigetelten éljen. De hiába akart megmenekülni végzetétől, mert Zeusz, a főisten, túljárt az eszén: arannyá változott, és a tető nyílásán mint aranyeső hullott a neki nagyon tetsző királyleányra – így ült nászt vele.

Mikor megszületett Zeusz és Danaé fia, anyja Perszeusznak nevezte el a csecsemőt. A rettegett Akrisziosz jókora ládába zárta leányát és unokáját, és a tengerbe vetette őket.

A Szeriphosz szigeténél partot érő ládát egy Diktüsz nevű halász, az ottani király testvére fogta ki. Polüdektész, Szeriphosz uralkodója barátságosan fogadta és magához vette a hontalanokat. A gyönyörű Danaéra különösen nagy figyelmet fordított, de az asszony nem engedett közeledésének. A felcseperedő fiú pedig egyre inkább a király útjában volt, de nem mert nyíltan fellépni ellene.

A király egyszer – Hippodameiával kötendő házassága előtt – összehívta barátait, és felkérte őket, hogy adjanak illő nászajándékokat számára. Perszeuszt, aki már férfisorba jutott, felszólította, hogy végre emberfeletti tettel bizonyítsa be isteni származását. A fiú hetykén kijelentette, hogy ő szívesen megszerezne bármit, még ha a Gorgó fejét követelné is tőle a király. Polüdektész szaván fogta: míg a többiektől paripákat kért, Perszeusznak azt parancsolta, hogy ölje meg a Meduszát, és hozza el a fejét. A feladat megoldhatatlannak látszott: azt sem lehetett tudni, hogy hol élnek egyáltalán a Gorgók, de egyébként is köztudott volt, hogy aki Meduszára, erre a szárnyas, hosszú agyarú, kígyóhajú szörnyre pillant, kővé válik ijedtében.

Elindult Perszeusz; Hermész görbe karddal látta el, amely nem téveszthetett célt; Athénétől fényes rézpajzsot kapott, amelyen minden tükörként verődött vissza. A két isten vezetésével érkezett meg előbb a Gorgók testvéreihez, a Graiakhoz, akiket „vénasszonyoknak” hívnak, mert már születésüktől fogva öregek. Hármójuknak csak egyetlen szem és egyetlen fog jutott, melyet felváltva használtak. Perszeusz kivárta a pillanatot, amikor cseréltek; elvette tőlük a szemet, és csak akkor adta vissza, mikor elárulták neki a Gorgókhoz vezető utat. Ehhez egy ligeten kellett keresztüljutnia, melynek jóindulatú nimfái három hasznos ajándékkal látták el: Hádész láthatatlanná tevő sisakjával, egy szárnyas saruval, melyen repülni lehetett és egy bűvös tarisznyával. A tarisznyát átvette a vállán, a sarukat a bokájához illesztette, és a sisakot a fejére tette. Most aztán láthatott bármit, de őt nem pillanthatta meg senki. A szárnyas saruval aztán repülhetett nyugat felé, az Ókeanosz mellé. Ott, a föld szélén laktak a Gorgók.

Perszeusz éppen álmukban lepte meg őket: hason fekve, csillogó szárnyukkal takarózva aludtak a tengerparton. Hárman voltak – Szthenó, Eurüalé, Medusza –, de csak Medusza volt halandó köztük, ezért mindjárt az ő fejét kereste Perszeusz. Hátat fordított nekik, és csak a rézpajzsban visszatükröződő képmását nézte a Gorgónak – kezét különben is maga Pallasz Athéné irányította –, s így egyetlen suhintással lemetszette Medusza fejét. Abban a percben, hogy lefejezte, ugrott ki a Gorgóból a Pégaszosz, a szárnyas ló. Perszeusz a tarisznyájába dugta a Medusza-főt, és visszafelé indult. Fölébredt a másik két Gorgó, és üldözőbe vették, de hiába, mert Perszeusz feltette a sisakot, és ez elrejtette üldözői elől.

Először Afrika északnyugati részéig jutott. Atlasz titán, akit az istenek arra ítélték lázadása miatt, hogy az égboltot tartsa a vállán, nagyon gyanakvó volt az idegenekkel, mert egy jóslat arra intette, hogy Zeusz egyik fia majd nagy bajt hoz rá. Amikor Perszeuszt hazugnak nevezve megsértette, az előkapta a tarisznyájából Medusza levágott fejét, és Atlasz kőhegységgé változott.

Hazafelé menet Etiópiába vetődött, ahol Képheusz volt a király. Amikor leereszkedett a palota felé, a királylányt, Andromedát a tenger partján találta a sziklához láncolva; éppen akkor vetették martalékul egy tengeri szörny elé. Azért kovácsolták a szirthez, mert Képheusz felesége, Kassiopeia, a Néreiszekkel mert vetélkedni, és azt állította, hogy szebb mindegyiknél. Meg-

haragudtak érte Néreusz leányai, és az ő pártjukon álló Poszeidón árvizet bocsátott a vidékre, és tengeri szörnyet küldött ellene. Képheus király azt a jóslatot kapta, hogy csak akkor fognak megszabadulni a csapástól, ha a király leányát, Andromedát vetik a szörny elé. Hiába sajnálta leányát Képheus, népe kényszerítette, hogy fogadjon szót a jóslatnak, és mentse meg Etiópiát a pusztulástól.

Éppen akkor érkezett oda Perszeusz, s amint meglátta a leányt, szerelemre gyulladt iránta. Meg is ígérte mindjárt Képheusznak, hogy megöli a szörnyet és megmenti a szépséget, ha hajlandó hozzáadni feleségül; esküvel is megerősítették szándékukat.

Perszeusz nehéz küzdelemben megölte a szörnyet, és fel is oldotta mindjárt Andromeda bilincseit. A lakodalmi mulatozást azonban megzavarta embereivel Phineusz, a lány volt vőlegénye, aki korábban már lemondott menyasszonyáról. Egymásnak estek a férfiak, a teremben dulakodás támadt; a felfegyverkezett csapat még túlerőben is volt a fegyvertelen nász néppel szemben. Végül megoldásként Perszeusz előhúzza a Medusza-fő, mire Phineusz cinkostársaival együtt menten kővé vált.

Az esküvő után az ifjú pár Szeriphosz szigetére indult; Danaé és nevelőatyját, Diktüsz szorult helyzetben találta Perszeusz: míg ő odajárt, Polüdektész király üldözte őket, és épp elfogatóparancsot adott ki Danaé ellen. A király megrémült, amikor Perszeusz hazatértéről tudomást szerzett – biztos volt abban, hogy az ifjú odaveszett. A Medusza megölésének hírére hitetlenkedve fogadta – erre Perszeusz az előkapott Gorgó-fejjel őt is kővé változtatta, barátaival egyetemben. Diktüsz megtette Szeriphosz királyává, visszaadta a sisakot Hádésznek, a szárnyas sarukat Hermésznek, a varázstarisznyát a nimfáknak. A Gorgó fejét Athénének ajánlotta fel, aki azt attól fogva pajzsa közepén viselte.

Perszeusz anyjával és feleségével Argoszba sietett, hogy meglátogassa nagyatyját. Akrisziosz rémülten emlékezett vissza a jóslatra, és elhagyva Argoszt Larissza királyához, Teutamidészhez utazott, aki éppen tornajátékot rendezett. Megjelent itt Perszeusz is, hogy részt vegyen a versenyen, s amikor a pentatlonban a diszkoszt elhajította, az véletlenül Akriszioszt akkora erővel találta el, hogy halálát okozta vele. Végül mégis beteljesedett a jóslat.

Elkeseredésében, hogy nagyatyja halálát okozta, Argosz trónját átengedte barátjának, aki viszont Tirüsz várát adta cserébe; Perszeusz a környéken Midea és Mükéné várát is felépíttette. Így Megapenthész az argosziak fölött, Perszeusz pedig Tirüszben lett király.

Az istenek akaratából halála után Perszeusz és Androméda ragyogó csillagképpé változott, a földön pedig dicső sarjakat hagytak: gyermekük volt Perszész (akitől a perzsa királyok származtak) és Alkaios, Amphitrión apja. Így tehát majd dédunokájuk lett Héraklész, aki a legnagyobb dicsőséget vívta ki.

Szövegértési feladatsor

Olvasd el figyelmesen a fenti történetet, és a szöveg alapján válaszolj a következő kérdésekre!
(40 pont)

1. Nevezd meg olyan olümposzi isteneket, akik szerepelnek az elbeszélésben!

2,5

.....
.....
.....
.....
.....

2. A fenti monda szerint kik az alábbi helyszínek uralkodói? Írd ki nevüket!

2,5

a) Szeriposz:

0,5

b) Etiópia:

0,5

c) Argosz:

0,5

d) Tirünsz:

0,5

e) Larissza:

0,5

3. A szöveg alapján fogalmazd meg, kik

3

a) a Graiák;

1

b) a Gorgók;

1

c) a Néreiszek!

1

4. Határozd meg, értelmezd egy-egy szinonimával vagy mondattal a következő közlések jelentését!

4

a) martalékul vet:

1

b) átengedi trónját:

1

c) a pentatlonban diszkoszt hajít:

1

d) végső megoldásként előhúzta a Medusza-főt:

1

5. Kit, kiket változtatott kővé Perszeusz? Sorold fel!

3

.....
.....

6

6. A cselekmény szervezésében kulcsfontosságú szerepet játszik 3 jóslat. Kik kapják, és mit tartalmaznak?

2

a)

2

b)

2

c)

2

7. Milyen tanulság vonható le a jóslatok beválásáról, igazolódásáról? Foglald össze véleményedet!

3

8. Készítsd el Perszeusznak és leszármazottainak családfáját!

2

9. Foglald össze 2 mondatral, hogyan született és ki lett Pégaszosz!

3

10. Nevezz meg a történetből jellegzetes mesei motívumokat, mesetárgyakat!

1

11. A főszereplő neve helyett adj találó címet a történetnek!

8

12. Készíts rövid elbeszélést arról, hogy:

a) miként keletkezett az Atlasz-hegység (5-6 mondat);

b) miként került a Medusza-fő Athéné pajzsára (8-10 mondat)!

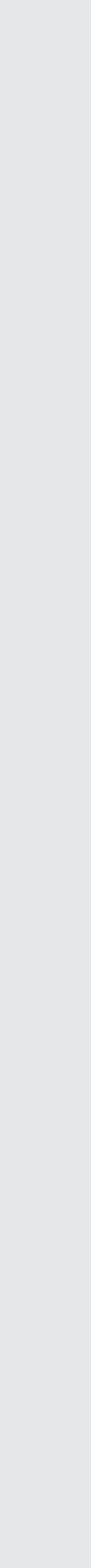
3

a)

.....
.....
.....
b)
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5

Összpontszám **40**

■ 3. A farkasember legendája

A tudomány számára érthetetlenek és megmagyarázhatatlanok az úgynevezett farkasember létezésére utaló babonák, melyek a farkas eredeti elterjedési területén mindmáig tartják magukat. Az ókori görögök, a rómaiak és az arabok éppúgy hittek a farkasember létezésében, mint a középkori Európa falusi lakossága, s ahogy máig szilárdan hisznek benne Skandinávia egyes területein. De nálunk is felbukkant a „kutyafejű tatár” riasztó képe, s ha számításba vesszük, hogy Európa nyugati felén a hun Attilát is ábrázolták kutyafejűvel, akkor nyilvánvalóvá lesz, hogy a kutya- vagy farkasember az állati vadságot, a pusztító vérengzést szimbolizálja.

Egyes kutatók a tatárok, illetve a hunok részben bizonyított, részben feltételezett koponyatorzításában látják a „kutyafejű” elnevezés magyarázatát. Ezek szerint az elméletek szerint a csecsemőkor óta elköltözéssel deformált, nyújtott koponya némely ősi kultúrák szemében a magasabb rendű képességek külső megjelenési formája volt, amely hiedelemre az adhat magyarázatot, hogy ez a koponya közepén lévő agyszerveinek – a nyúlt agyvelőnek és a tobozmirigynek – a túlfejlettségére utal. A „kutyafejű” tehát a transzcendentális tudással és a mágikus hatalom megszerzésével állott talán kapcsolatban, s ez magyarázhatja a Föld különböző pontjain kimutatható ősi szokást, a koponyatorzítást, mely ezen képességeket próbálta mesterségesen visszaidézni, kifejleszteni. A már említett népeken kívül egyébként előfordult még a koponyatorzítás az ókori Egyiptomban, a majáknál, a kecsua indiánoknál, Óceániában, Afrikában és a mongoloknál is. Érdekes, hogy a „kutyafejű” mongolok és tatárok maguk is vállalták ezt a rokonságot, mert ők éppúgy, mint egyes kínai törzsek, a farkasban mitikus őstüket tisztelték. Mongóliában például égi állat volt, és Dzsingisz kán ősenek tartották.

Hérodotosz, a Kr. e. 5. században élt görög történetíró pedig határozottan állítja, hogy a szkíták és a Fekete-tenger környékén élő más őslakosok arra is képesek, hogy évente néhány napra farkassá változzanak.

A görögök farkasember-legendája Árkádiából, a Peloponnészosz-félsziget hegyes vidékéről származik, ahol a helybéliek Zeust farkas képében imádták, s ahol – állítólag – a tiszteletére emberhúst is ettek, amelynek elfogyasztása után az emberek farkasemberré változtak.

Pár száz évvel később a római Vergiliusnál is felbukkan a farkassá változó ember motívuma, hogy később Petronius *Satyricon*jában a farkassá változás részletes leírását is olvashassuk: „A gazdám egy ízben elment Capuába, minden ügyes-bajos dolgát elintézendő – írja a klasszikus szerző. – Én persze kihasználtam az alkalmat és megkértem a vendégünket, hogy kísérjen el vagy öt mérföldnyire. Katona volt, erős, izmos óriás. Kakasszó felé szépen elosontunk. A hold sütött, úgy éreztük, mintha dél lett volna. Sírok közé értünk, itt emberem hirtelen eltűnt a sírkövek között. Leültem, fütyörészttem és a sírokat számolgattam. Egyszerre hátranézek, jön-e már az útítársam. Látom, hogy levetkőzik, és utána ruháját az út mellé rakja. Szívem a torkomban dobogott. Szinte megdermedtem. Ő pedig körülvizelte ruháját, és egy szempillantás alatt farkassá változott. Ne higgyétek, hogy tréfálok, nem hazudnék semmi pénzért. Szóval, ahogy mondom, farkassá változott, üvölni kezdett, és berohant az erdőbe.”

Plinius szerint a farkassá változás bizonyos bűnökért való büntetés. Leírása szerint a farkassá változott embernek kilenc évig kell járnia a vadont, s ha ez alatt az idő alatt meg tudta tartóztatni magát az emberhús fogyasztásától, akkor esélye lehetett arra, hogy emberformáját visszanyerje.

A farkasfejű Lükaón – Árkádia mitikus királya – is büntetésből kapott állati formát, hisz Zeust tette próbára, hogy meg tudja-e különböztetni az állat húsát az emberétől. Pimaszságáért az isten állat-testet kényszerített rá.

Rendkívül érdekes tény, hogy még a kereszténység is ismer egy kutyafejű szentet: Szent Kristófol. Ókori legendák szerint ugyanis egy kutyafejű, emberevő nép szülötte volt, aki a kereszténység felvételekor nyert csak emberi alakot. Más források szerint ő maga kért magának kutyafejet, hogy prédikálása meggyőzőbb legyen a „kutyafejű” pogányok előtt. Cipruson pedig úgy tudják, hogy

kérését szépsége indokolta, mellyel nem akarta elcsábítani a sziget leányait. Ennek a kutyafejű szentnek egyedülállóan szokatlan ábrázolását az ortodox ikonográfia igen sokáig megőrizte.

De ismerjük a spontán módon – mintegy „balesetként” megélt –, és a szándékos manipulációkkal történő farkassá változás képzeiteit is. Az utóbbira norvég és izlandi mondákat lehet példaként felhozni, ahol a farkassá változni akaró ember farkasbőrt húz a testére. Ugyanez a hiedelem Erdélyben is kimutatható. Máshol bizonyos mágikus hatású növények vagy kenőcsök használata segít ebben a praktikában.

A magyar néphit ismeri a farkassá változó és a farkasokon uralkodni tudó táltost és azokat a sérelmet szenvedett juhászokat, akik farkassá változva öldösték a birkákat, hogy így álljanak bosszút egykori gazdájukon.

Bármilyen különös, de igaz, hogy a 16. század Európájában szinte farkasember-járvány tört ki. A korabeli beszámolók szerint az emberek szétmarcangolták egymást, de az állatokat is. Ez talán a lycanthropia nevű elmebetegség tömeges elterjedésével magyarázható, mert ennek a különös megszállottságnak az áldozatai annak a kényszerképzetnek válnak a rabjává, hogy ők maguk is farkasok. Különös módon ezek a szerencsétlenek a farkas viselkedését öltik magukra, s éppúgy vonyítanak, mint az.

Egy másik elmélet a „farkassá változás” jelenségét egy olyan anyagcserezavarral hozza összefüggésbe, mely fokozott napsugár-érzékenységgel és szőrösödéssel jár. Állítólag több brit uralkodó – köztük III. György is – ebben a betegségben szenvedett.

A legtöbb farkasember 1520 és 1630 között Franciaországban fordult elő. Erre utalnak azok a máig fennmaradt jegyzőkönyvek, amelyek az úgynevezett „farkasember-próbák” során készültek, s amelyek vagy harmincezer(!) ilyen esetet dokumentálnak. Például 1573-ban, a Dijon [*dizson*] melletti Dole-ban [*dol*] fogtak el egy Jean Garnier [*garnyé*] nevű állítólagos farkasembert, aki tizenhárom éves korától meg volt győződve farkas-származásáról. Ezt előreugró állkapcsában ülő, túlfejlett szemfogai is bizonyítani látszottak, melyek alsó ajka fölé értek. A későbbi nyomozás a gyanúsított lakásán egy farkasbőrt is felfedezett, melyet a feltételezések szerint büntetési elkövetésekor magára is öltött. Jean Garnier állítólag nem csupán rátámadt több gyermekre, de sikeres támadásai után evett is áldozatai tetemeiből. Amikor a bordeaux-i [*bordó*] bíróság elé állították, azt vallotta, hogy az ördöggel kötött szövetsége készítette szörnyű tettei végrehajtására. Persze az is elképzelhető, hogy csupán egy szerencsétlen elmebeteg fantáziájában és vágyképeiben valósult meg mindaz a szörnyűség, amiért Garnier-t életfogytiglani, elmeegógyintézetben letöltendő rabságra kárhoztatták.

Tipikus eset az is, amely egy 1598-ban készült beszámoló alapján rekonstruálható. Ekkor egy (Caude [*kod*] közelében lévő) erdőségben egy félmeztelen, borzas szakállú, hosszú hajú, karomszerű körmökkel rendelkező emberre bukkantak a helybéliek. Ez önmagában nem okozott volna semmiféle meglepetést, ha nem bukkannak egy tizenöt éves fiú szörnyen megcsonkított holttestére is, amely mellől állítólag két farkas menekült el. Később már megállapíthatatlan volt, hogy e farkasokat az emberek fantáziája varázsolta-e a helyszínre, vagy valóban ott voltak, de annyi bizonyos, az állati külsejű Jacques Rollet [*role*] inkább farkasként, mint emberként viselkedett. A nyomozások bebizonyították, hogy nemcsak több gyilkosság elkövetése terheli lelkiismeretét, hanem a kannibalizmus bűnében is elmarasztalható. Szörnyű tetteiért a bíróság először halálra ítélte, majd később az ítéletet megváltoztatva az örültek házába csukatták.

Az elkövetkező évszázadok illusztrátorainál rendre felbukkan a kutya- vagy farkasember alakja, melyet néha úgy ábrázolnak, hogy két lábon jár, farka nincs, mellső végtagjai leginkább mancsoknak nevezhetők, s kutya- vagy farkasszerű pófájában hatalmas agyarak láthatók. Marco Polo szerint ez, az ún. Cynocephalus, az Andaman-szigeteken él: „Elmondhatom, hogy ezen a szigeten az összes férfinak olyan a feje, mint a kutyanak – írja. Csakúgy, mint a foguk és a szemük is. Arcukból ítélve pontosan olyanok, mint a szelindek kutyák.” Egy 17. századi olasz tudós, Aldrovandus szerint pedig a kutyafejű ember néha megmerítkezik a vízben, majd porban fetreng, hogy varázserejű praktikájával teste sérthetlenségét biztosítsa.

Elég meglepő, de a kutya-, illetve a farkasember képzele nemcsak a középkor századaiban élt, de fel-felbukkan a legutóbbi időkben is.

Szövegértési feladatsor

Olvasd el figyelmesen a fenti értekezést, és ennek alapján válaszolj a következő kérdésekre!
(40 pont)

3

1. Sorolj fel három ókori szerzőt, akik írtak a farkassá változásról!

.....
.....

2

2. Foglald össze, ki volt Lükaón a görög mitológia szerint!

.....
.....

1

3. Mit szimbolizál a farkasember? Keresd ki és másold le a választ a szövegből!

.....
.....
.....

2

4. Milyen az Andaman-szigeteken élő farkasember Marco Polo leírása alapján? Nevezd meg legalább 4 tulajdonságát!

.....
.....

6

5. Mit jelentenek az alábbi kifejezések? Írd le magyar megfelelőjüket!

1

a) ikonográfia:

1

b) manipuláció:

1

c) praktika:

1

d) rekonstruál:

1

e) illusztrátor:

1

f) kannibalizmus:

3

6. Foglald össze,

1

a) mi a koponyatorzítás:

.....
.....

1

b) mivel magyarázható az elkövetése:

.....
.....

1

c) miért alkalmazzák pl. a mongolok:

.....
.....

7. Miért kért magának kutyafejet Szent Kristóf? Adj legalább kétféle magyarázatot!

2

.....

.....

.....

.....

8. „Ezt a füvet, meg amit Pontusban mértek, e mérget,
Moeristól kaptam (van ilyen Pontusban ezernyi),
Én magam is láttam, tőlük, lappangva az erdőn,
Mint vált farkassá Moeris, holtat hogy idézett
Síri sötétből fel s a vetést más tájra hogy úzte.”

1

(Vergilius: VIII. ecloga; 94–98. sor)

Az értekezés melyik mondatához adható példának ez a Vergilius-részlet? Írd ki a szövegből!

.....

.....

9. Írj rokon értelmű kifejezést a szószerkezetek dőlt betűs tagja helyett!

5

a) *szilárdan* hisz:

1

b) *tipikus* eset:

1

c) *mitikus* király:

1

d) *transzcendentális* tudás:

1

e) *spontán* módon:

1

10. Milyen betegség a lycantropia (lykanthropia) nevű elmebaj? Írd ki jegyeit!

3

.....

.....

11. Miféle anyagcserezavara volt III. György brit királynak? Milyen életmódtanács adható az efféle betegnek?

3

.....

.....

12. A *Szimbólumtár* „farkasember” szócikke a következő meghatározással kezdődik:

3

„Az egész világon ismert ember-vadállat metamorfózis-képzet egyik legelterjedtebb variánsa. Olyan ember, aki vagy önszántából, vagy véletlenül, esetleg varázslat következtében farkassá változik.”

Hozz a szöveg alapján példát a farkassá változás megadott lehetőségeire!

a) *önszántából*:

1

b) *véletlenül*:

1

c) *varázslat következtében*:

1

2 13. Igazold, hogy ez a jelenség különféle *variánsok*ban (változatokban) az egész világon ismert!

.....
.....

2 14. A *Szimbólumtár* szócikkében olvasható:

„A keresztény értelmezésben a farkasember az ördög szolgája. Általában a közösséggel szembenálló lény; szökevény, számkivetett, száműzött, idegen; hol félelmetes, hol nevetséges. A 16. században állítólagosan farkas alakjában elkövetett gyilkosságokért sokakat halálra ítélték.”

Hozz legalább két példát ezen állítások alátámasztására az értekezésből!

.....
.....
.....
.....

2 15. Az idézett fejezet az *Apokrif lények enciklopédiája* című kötetben olvasható. Magyarázd meg a címet!

.....
.....
.....
.....

Összpontszám **40**